

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KÖTÜ NİYET

KÖTÜ NİYET VE YALAN

İnsan evrende, sadece olumsuzlukları ortaya çıkaran bir aracı değil, kendine karşı da olumsuz davranışlarda bulunabilen bir varlıktır. Girişte, bilinci «varlığı, kendisinden başka bir varlığı içerdiği ölçüde kendi varlığı kendisi için problem olan varlık» diye

tanımlamıştık. Fakat, soru niteliğinde olan davranışın açıklanmasından sonra, bu formül şöyle de açıklanabilir: «Bilinç aslında, varlığında, kendi varlığının hiçliği bilinci olan bir varlıktır.» Örneğin, kendini savunmada ya da vetoda insan varlığı gelecek bir aşkınlığı (*transcendance*) yadsır. Fakat bu olumsuzluk (*négation*) açıklayıcı değildir. Bilincim bir olumsuzluğu görmek için sınırlandırılmamıştır. Bilinç, bir başka insan gerçekliğinin kendi olanağı olarak yansıttığı bir olanağın hiçleşmesi gibi, kendi kendine kurulur. Bu yüzden, bilinç evrende bir HAYIR olarak belirir. Bu, kölenin efendisinden önce kavradığı bir Hayır ya da kaçmak isteyen bir tutsağın kendisini gözetleyen nöbetçiyi kavradığı gibidir. Hatâ öyle insanlar vardır ki (gardiyanlar, nöbetçiler, bekçiler vb.) bunların toplumsal gerçekliği bir Hayır'dan ibarettir. Bu insanlar yeryüzünde bir Hayır dışında bir şeye sahip olmadan yaşayıp ölürlər. Öbürleri de — insan kişiliği sürekli bir olumsuzluk olarak — Hayır'ı kendi öznelliklerine getirmek için daha az farklı yapılmamışlardır. Scheler'in «öfke insanı» dediği insanın anlamı ve işlevi Hayır'dan ibarettir. Fakat, daha ince ve tanımları bizi bilincin içtenliğinde daha ötelere götüren başka davranışlar da vardır: Örneğin, alay bunlardan biridir. Alay etmekle insan, aynı edimin bütünlüğünde ortaya koyduğunu yok eder. Yadsımak için doğrular ve doğrulamak için yadsır. Böylece, olumlu ama hiçliğinden başka varlığı olmayan bir nesne yaratır. Bu suretle, olumsuz davranışların kendisi için yeni bir soru sorabiliriz. İnsan ne olmalıdır ki varlığının yadsınması, onun için mümkün olabilsin? Fakat söz konusu olan insanın evrenselliği içinde «kendini yadsıma» tutumuna sahip olması değildir. «Kendini yadsıma» başlığı altında sıralanabilen davranışlar çok çeşitlidir. Biz sadece bunların soyut şeklini ele almayı düşündük. Bir davranışı seçmek ve incelemek için, insan gerçekliğini esas olabilecek ya da, kendi olumsuzluğunu dışarıya yönetecek yerde kendine çeviren bilinç olsun, bu davranışın belirlenmiş olması gerekir. İşte bu davranış, bize «kötü niyet» olarak görünür.

Yalan çoğu kez benimsenir. Kayıtsız bir şekilde bir kişinin kendi kendini aldattığı ya da kötü niyet gösterdiğinden söz edilir. Kendine söylenilen yalanı, kısaca yalandan ayırt etmek şartıyla, kötü niyetin kendine söylenilen yalan olduğunu kolayca kabulledebiliriz. Yalan olumsuz bir davranıştır. Burada uyuşma olacak-

tır. Fakat bu olumsuzluk bizzat bilinç üzerine dayanmaz. Sadece aşkın olanı amaçlar. Yalanın özü sonuç olarak, yalancının gerçeği değiştirdiğini içerir. Bilinmeyen şey hakkında, aldanıldığında, yanlışlığa düşüldüğünde yalan söylenmez. O halde yalancının ülküsü kendinde gerçeği doğrulayan, fakat sözlerinde yadsıyan ve kendi için bu yadsımayı yadsıyan *cynique* bir bilinç olacaktır. Böyle olunca da, bu iki olumsuz davranış aşkın olana dayanır. İfade edilen olay (*fait*) aşkındır. Çünkü yoktur. Ve ilk yadsıma bir gerçeğe, yani özel bir aşkınlık tipine dayanır. Benim için gerçeğin doğrulanmasına bağlaşıklık olarak uyguladığım içten yadsıma ise, olaylar üzerine, yani evrenin bir olayı üzerine dayanır.

Bundan başka, yalancının içten niyeti olumludur. Olumlu bir yargının nesnesini yapabilir. Yalancının niyeti aldatmaktır. Ne bu niyetini saklamaya, ne de bilincin yarı saydamlılığını örtmeye çalışır. Tersine, ikincil davranışlara karar verme durumunda bu niyete başvurur. Bu niyet, bütün tutumlar üzerinde açıkça düzenleyici bir denetlemeyi sağlar. Gerçeği söyler gibi gösterilen (yemin ederim ki sizi aldatmak istemezdim vb.) şeklindeki niyet ise kuşkusuz içten bir yadsımanın nesnesidir. Fakat aynı zamanda da yalancı tarafından kendi niyeti olarak kabul edilir. Bu niyet taklit edilmiş, oynanmıştır. Kişinin karşısındakini aldattığı bir niyettir. Fakat kişi aslında belirli olarak niyet değil, aşkın bir şeydir. Böylece yalan, bilincin alt yapısını (*enfrastrüktüre*) işe karıştırmaz. Yalanı meydana getiren tüm yadsımlar bilinçten atılmış nesneler üzerine dayanır. O halde, özel ontolojik temel gerekmez. Yadsıma varlığının gerektirdiği açıklamalar, genellikle aldatma durumunda bir değişikliğe gerek duymadan geçerlidirler. İdeal yalanı tanımladık. Yalancı sık sık yalanının kurbanıdır. Ve yarı yarıya da ona inanır. Fakat bu söylediklerimiz bayağı ve günlük şekiller, yozlaştırılmış görünüşlerdir. Yalan ile kötü niyet arasında geçiş sağlarlar. Yalan bir aşkınlık davranışıdır. Bu yalan Heidegger'in «Mit-sein» dediği şeyin normal bir fenomenidir. Yalan, benim varlığımı, başkasının varlığını, başkası için benim varlığımı ve benim için başkasının varlığını içerir. Böylece yalancının açık görürlükle yalan taslağını yapması, değiştirdiği gerçek ve yalan hakkında geniş bir kavrayışa sahip olması gerektiği kolayca düşünülebilir. Bir ilke donukluğunun yalancının niyetlerini başkasından gizlemesi yeterlidir. Başkasının da yalana gerçek diye inanması yeterlidir. Bi-

linç, yalan ile, doğal biçimde başkasında gizli olarak var olduğunu doğrular. Kendi yararına, «Benim» ve «Başkasının beni»nin onto-lojik ikiliğini kullanır.

Durum kötü niyet için aynı değildir; eğer kötü niyet dediğimiz gibi kişinin kendisine söylediği bir yalan ise. Kuşkusuz, kötü niyet gösteren biri için söz konusu olan, hoş olmayan bir gerçeği gizlemek ya da hoş bir yanlış gerçek gibi göstermektir. O halde kötü niyet görünüşte yalanın kuruluşuna sahiptir. Kötü niyette her şeyi değiştiren, sadece gerçeği bizzat kendimden gizlememdir. Böylece, aldatan ve aldatılan ikiliği yoktur. Tersine kötü niyet, özü gereği bir bilinç bütünlüğünü içerir. Ama bu, insan gerçekliğinin bütün fenomenlerinde olduğu gibi, kötü niyetin «Mit-sein» tarafından şartlandırılmıyacağı anlamına gelmez. Fakat «Mit-sein», kendini kötü niyetin aşmaya izin verdiği bir durum gibi göstererek, kötü niyeti etki altında bırakmaktan öteye de gidemez. Kötü niyet insan gerçekliğine dışardan gelmez. Kötü niyet insana bulaşmaz. Bu dışardan gelen, katlanılan bir durum değildir. Bilinç bizzat kötü niyetten üzüntü duyar. Bir ilk niyet ve bir kötü niyet taslağı gereklidir. Bu taslak, kötü niyetin olduğu gibi ve kötü niyet tarafından gerçekleştirilen bilincin öndüşüncesel (*préréflexif*) olarak kavranmasını içerir. Bunun sonucu olarak, önce, kendisine yalan söyleyen ve yalan söylenen tek ve aynı kişidir. Aldatılan olarak benden gizlenen gerçeği aldatan olarak bilmeliyim. Daha iyisi, bu gerçeği daha özenle saklayabilmek çok belirli olarak bilmemi gerektirir. Bu zamansallığın (*temporalité*) iki ayrı anında değil, fakat aynı nesnenin bütün yapısı içinde, zor durumda ikiliğin bir benzerini kurmaya izin verebilen bir durumdur. O halde, şartlarını düzenleyen ikilik ortadan kalkarsa, yalan varlığını nasıl sürdürebilir? Ayrıca bu güçlüğe bilincin yarı saydamlığından türeyen bir başkası da eklenir. Kötü niyetten hoşlanmayan biri, kendi kötü niyetinin bilincinde olmalıdır. Çünkü bilincin varlığı varlık bilincidir. O halde en azından kötü niyetimin bilincinde olursam iyi niyetli olabilirim. Fakat bütün bu psişik dizge yok olmuştur. Sonuç olarak, eğer *cynique* bir tarzda yalan söylemeye çalışırsam tamamen başarısızlığa uğrarım.

Yalan, bakış altında yıkılır ve geri çekilir. Yalan, kendi şartı gibi tasarımın berisinde merhametsizce kurulan bizzat yalan söyleme bilinci tarafından arkadan yok edilir. Burada, ancak kendi

ayrımıyla ve ayrımında var olan geçici bir fenomen vardır. Kuşkusuz bu fenomenler sık sık olur ve göreceğiz ki sonuç olarak kötü niyetin bir «geçiciliği» vardır. Şurası muhakkak ki, kötü niyet kararsızca iyi niyet ve *cynisme* arasında gidip gelir. Her defasında eğer kötü niyetin varlığı çok kararsız, «metastable» denilen türden psişik yapıya sahipse de, bu durumda özerk ve kalıcı bir şekle sahiptir. Hattâ birçok insan için bu, hayatın normal bir görünümüdür. Kötü niyetle yaşanabilir. Bu demek değil ki, iyi niyetin ve *cynisme*'in anî uyanışları olmasın. Fakat böyle yaşamak özel ve sabırlı bir hayat tarzını gerektirir. Böylece bunalımımız artar. Zira, kötü niyeti ne anlayabiliyor, ne de yadsıyabiliyoruz.

Bu güçlüklerden kurtulmak için, tabiatıyla bilinçsize başvurulur. Örneğin, psikanalitik yorumda, aldatan ve aldatılan ikiliğini yeniden kurmak için (döviz kontrolü, pasaport hizmeti, gümrük yetki sınırı çizgisi gibi) bir *sansür* taslağı kullanılır. İçgüdü — ya da kişisel tarihimiz tarafından kurulan eğilimlerin ilk ve kompleks eğilimleri de diyebiliriz — burada gerçekliği temsil eder. Ne «doğru» ne de «sahte»dir. Çünkü kendi için var değildir. Sadece var'dır, tıpkı kendi içinde ne 'doğru' ne de 'sahte' olan ama sadece 'gerçek' olan bu masa gibi. İçgüdü'nün bilinçli simgeleri ise, görünüş olarak değil, psişik gerçek olaylar olarak görülmelidir. Yalancının tutum ve sözlerinin, somut ve gerçekten var olan davranışlar olması gibi, korku, sürçme ve düş somut bilinç olayları sıfatıyla vardırılar. Sadece, tıpkı aldatılanın aldatanın davranışları önünde olması gibi, özne de bu fenomenlerin önündedir. Onları gerçeklikleri içinde saptamak ve yorumlamak zorundadır. Aldatanın davranışlarının bir gerçekliği vardır: Eğer aldatılan bu davranışları, aldatanın içinde bulunduğu duruma ve yalan taslağına bağlayabilirse, bu davranışlar yalan davranışlar sıfatıyla doğruluğun bütünleyici kısımları olurlar. Aynı şekilde simgesel davranışların da bir gerçekliği vardır; psikanalistin sembolik davranışları hastanın geçmişteki durumuna, açıkladığı bilinçsiz komplekslere, sansür engeline bağladığı zaman ortaya çıkardığı bu gerçekliktir. Böylece, özne davranışların anlamı üzerinde yanılır. Onları doğrulukları içinde değil, somut varlıkları içinde kavrar. Onları, kendine yabancı olan bir ilk durumdan ve bir psişik kuruluştan türetme hatasını işler. Sonuç olarak, Freud, «ben» ve «o» ayrımıyla, psişik kütleli ikiye böler. Ben «ben»im ama «o» değilim. Bilinçli olma-

yan psişik kuruluşa göre ayrıcalık bir durumum yoktur. Onları bilinçli gerçeklikleri içinde saptadığım ölçüde ben kendi psişik fenomenlerimin kendisiyim: Örneğin, beni bu raftan, şu veya bu kitabı çalmaya götüren itinin ta kendisiyim. Onunla tek vücudum, ona yol gösteririm ve onun işlevinde olarak hırsızlığı yapmaya karar veririm. Fakat, dış bir fenomenin özü ve doğa üzerine ön sezilerde bulunan bir bilgin gibi, bu psişik olayların gerçek anlamı ve kökenleri üzerinde varsayımlar kurmak zorunda kaldığım ve bu olayları edilgen olarak karşıladığım ölçüde bu psişik olaylar değılimdir: Örneğin, kitabın fiyatı, yararı ve az bulunurluğu tarafından belirlenen bir iti olarak yorumladığım bu hırsızlık aslında, aşağı yukarı doğrudan bir Oedipe kompleksine bağlanan kendimi cezalandırma sürecidir. O halde, ancak aşağı yukarı olası varsayımların ulaştığı bir hırsızlığa itme gerçekliği vardır. Bu gerçekliğin ölçüsü açıkladığı bilinçli psişik olayların uzamı olacaktır. Aynı zamanda daha faydacı bir görüş açısından, bu ölçü psikiyatrik tedavinin başarısı olacaktır. Sonuç olarak, bu doğruluğun bulunması, bilinçli yaşantım ve bilinçsiz eğilimlerim arasında bir aracı olarak beliren psikanalistin yardımını zorunlu kılacaktır. «Başkası», bilinçsiz tez ile bilinçli antitez arasında bir sentez yapabilecek tek kişi olarak belirir. Ben kendimi ancak başkasının aracılığı ile tanıyabilirim. Yani ben, bendeki «o»na göre «başkası»nın durumundayım. Eğer bazı psikanaliz kavramlarını biliyorsa, özel olarak elverişli şartlarda kendi kendimin psikanalizini yapmayı deneyebilirim. Fakat eğer durumuma dıştan gelen öğretilmiş kuralları ve soyut taslakları uygulamaya kalkarsam, her çeşit içgüdüye sırt çevirirsem, bu deneyde başarıya ulaşamam. Sonuçlar ise, ister sırf benim çabalarım ile ulaşılmış olsunlar, ister bilen biri tarafından ulaşılmış olsunlar, içgüdünün vereceği doğruluğa asla ulaşamazlar; sadece bilimsel varsayımların daima artan olasılıklarına sahiptirler. Örneğin, Oedipe kompleksi varsayımı tıpkı atom varsayımı gibi «deneysel bir düşünce»den başka bir şey değildir. Önceden bilmeyi, gerçekleştirmeyi mümkün kıldığı sonuç ve deneylerin toplamından ayırt edilmez. Böylece psikanaliz, kötü niyet kavramının yerine yalancısız yalan fikrini koyar. Yalan söyleyen değil, kendisine yalan söylenen olduğumu anlamamı mümkün kılar. Çünkü beni kendime göre benimle karşı karşıya olan bir başkasının durumuna koyar. Yalanın temel şartı olan aldatan

ve aldatılan ikiliğinin yerine «o» ve «ben» ikiliğini koyar. En derin öznelliğime «mit-sein»in intersübjektif yapısını getirir. Bu açıklamalarla tatmin olabilir miyiz? Daha yakından dikkatle incelenecek olursa, psikanalitik varsayıma göre bir şey gibi görüldüğü doğru değildir. Çünkü 'şey' üzerinde yapılan tahminlere ilgisizdir. Oysa, tam tersine «o», gerçeklere yaklaştığında bu tahminler tarafından etkilenir. Freud sonuç olarak, ilk dönem sonunda doktor gerçeğe yaklaştığında hastanın karşı koyuşuna dikkati çeker. Bu karşı koyuşlar öznel ve dışardan kazanılmış davranışlardır: Hasta güvensizlik gösterir. Konuşmayı istemez, düşlerinin hayalî raporunu verir. Hattâ bazen tümünden psikanalitik tedaviden saklanır. Hangi tarafının böyle karşı koyduğu sorulabilir. Bu, bilinç olaylarının psişik toplamı olarak düşünülen «ben» değildir: Bizzat kendisi psikiyatr olarak reaksiyonlarının anlamı önünde yer aldığına göre, amaca yaklaştığından kuşkulanamayız. Bildirilen varsayımların olasılığı derecesini, en fazla, bir psikanaliz tanığı yaparak ve varsayımların açıkladığı öznel olayların uzamına göre nesnel olarak değerlendirmek psikiyatr için olasıdır. Hem bu olasılık ona, doğruluğa sınırda görünebilir. Çoğu kez bilinçli bir kararla psikanalitik tedavi yoluna giren de kendisidir. Hastanın, psikanalistin ona yaptırdığı günlük açıklamalardan tedirgin olduğunu, kendi gözünde tedaviye devam etmeyi ister gibi yaparak kaçmaya çalıştığını düşünelim. Bu durumda, kötü niyeti açıklamak için bilinçsize başvurmak olanağı artık yoktur. Bilinçli olarak bütün karşıtıkları ile ortadadır. Hem zaten psikanalist için bu karşı koyuşları açıklamak böyle değildir: Onun için bunlar sağır ve derindirler. Uzaktan gelirler, hattâ kökleri aydınlatılmak istenilen şeydedir.

Bununla birlikte aydınlatılması gereken kompleksten de çıkmazlar. Böyle olunca, sansüre oyun eden ve onu atlatmak isteyen, açık bilinçte açıklanmayı öngören bu kompleks daha çok psikanalistin yardımcısı olacaktır. Üzerinde öznenin reddini saptayabileceğimiz tek plân sansür plânıdır. Sadece sansür, önüne geçmeye çalıştığı gerçek eğilimlere ancak yaklaşıp psikanalistin açıklama ve sorularını kavrayabilir. Önüne geçmek istediğinin bilincinde olan sadece odur.

Sonuçta eğer, psikanalizin *chosiste* mitoloji ve dilini reddedersek, sansürün ayırt etmek yetisi ile yetkinliğini uygulaması için önüne geçeceği şeyi tanıması gerekir. Eğer önüne geçmeyi kör

güçlerin bir çarpışması olarak gösteren tüm benzetmeleri reddedersek, kabul etmelidir ki, sansür seçmelidir. Seçmek için de kendini göstermeli, görünmelidir. Yasak olmayan cinsel itileri bırakması, açlık, susuzluk, uyku gibi ihtiyaçların bilinç içinde açıklanmasına izin vermesi nasıl olabilirdi? Gözetilmesini gevşettiği, hattâ içgüdünün gerçeği örtmesi ile aldandığı nasıl açıklanabilirdi? Fakat sansürün sadece kötü eğilimleri ayırt etmesi yeterli değildir. Aynı zamanda onları, önüne geçeceği şeyler olarak da kavraması gerekir. Özet olarak, sansür, ayırt etme bilinci olmadan bastırılacak itileri nasıl ayırt edebilir? Kendisinin bilgisizliği olan bir bilgi kabul edilebilir mi? «Bilme, bilinen şeyin bilgisidir» diyordu Alain. Ya da şöyle dersek: Her bilgi bilme bilincidir. Böylece hastanın karşı koyması, sansür düzeyinde bastırılan şeyin gösterilmesini, psikanalizin sorularının yöneldiği amacın kavranmasını ve psikanalitik varsayım aracılığı ile bastırılmış komplekslerin gerçeğini kıyasladığı bir bağ olayını içerir. İşlemler sansürün kendisinin bilincinde olmasını gerektirir. Fakat hangi tip sansürün kendisinin bilinci olabilir? Bu bilincin, kısıtlamaya yönelimin bilincinin bilinci olması gerekir. Eğer sansür kötü niyet değilse nedir? Psikanaliz bize hiç bir şey kazandırmadı. Çünkü kötü niyeti yok etmek için bilinçsizle bilinçli arasına otonom bir kötü niyet bilinci koydu. Bu yüzden, gerçek bir ikilik ve hattâ bir üçlük (sansür tarafından açıklanan *es*, *ich*, ve *berich*) yaratma çabaları bir fiil terminolojisinden başka bir şeye ulaşamadı. Bir şeyin «gizlenmesi»nin reflexif fikrinin özü bile aynı psişizmin bütünlüğünü ve sonuç olarak, bütünlükte çift etkenliği içerir. Bir yandan gizlenecek yerini belli etmek ve tutmak, öte yandan onu geri itmek ve örtmek eğilimindedir. Bu etkenliğin iki görünümünden herbiri, birinin tümleyicisidir. Yani, onu kendi varlığında içerir. Sansür aracılığı ile psikanaliz bilinçliyi bilinçsizden ayırırken, davranışın evresini ayırmayı başaramamıştır. Çünkü libido, bilinçli anlatıma yönelik kör bir saiktir (*conatus*). Bilinçli fenomen hileli ve edilgen bir sonuçtur. Psikanaliz sadece itme ve çekmeyi sansür düzeyinde sonuçlandırmıştır. Oysa, toplam fenomen bütünlüğünü (sembolik bir şekil altında geçen ve gizlenen eğilimin bastırılmasını) açıklamak için değişik anlar arasındaki kavranabilir bağları kurmak hâlâ bir kenarda duruyor. Bastırılan eğilim eğer örtülmemişse kendini başka türlü nasıl gösterebilir? (i) bastırılmış olmanın bi-

linici, (ii) kendi kendisi olduğu için itilmiş olmasının bilinci veya (iii) bir gerçeği örtme taslağı ile mi olacaktır? Hiçbir aktarma ya da yoğunlaşma kuramı, eğilimin etkilendiği değişiklikleri açıklayamaz. Çünkü gerçeği örtme sürecinin betimlenmesi finaliteye üstü kapalı bir başvurmaya gerektirir. Aynı şekilde eğer bilinç, sansür ötesinde, birlikte arzulanmış ve savunulmuş amacın belirsiz bir kavranmasını kaplamıyorsa, eğilimin bilinçli ve sembolik doyumuna eşlik eden sıkıntı ve zevk nasıl açıklanabilir? Psikik olanın bilinçli bütünlüğünü reddedebilmek için ortaklığın büyülenmiş insanla biçimlendirilmiş balmumu heykelciğini hayalinde birleştirmesi gibi Freud de fenomenleri uzaktan ve engellerin ötesinden bağlayacak büyü bir bütünlüğü sezdirmek zorundadır. Bilinçsiz '*triebe*' kendi sembollerini meydana getiren, kendini renklendiren ve arasına yayılan kötü ve bastırılmış karakterin katılmasıyla etkilendir. Benzer şekilde, bilinçli fenomen de bu anlamı kendi kendine ve açık bilinçte kavrayamadığı halde, tüm olarak sembolik anlamıyla renklendirilmiştir. Fakat ilkesinin aşağı durumu (*infériorité*), büyü ile yapılan açıklama, karşılıklı olarak birbirini içeren ve yıkılan tamamlayıcı ve çelişik iki kuruluşun bilinçsiz düzeyde, sansür düzeyinde ve bilinç düzeyinde birlikte var oluşlarını ortadan kaldırmaz. Kötü niyet «hypostasier» ve «chosifier» edilmiştir, önlenememiştir. Viyana'lı psikiyatr Steckel'i psikanalitik boyun eğişten kurtulmaya çağıran ve ona *La femme frigide* (Soğuk kadın) adlı eserinde şunları yazdıran da bu olmuştur: «Araştırmalarımı her genişletişimde psikoz düğümünün bilinçli olduğunu saptadım.» Öte yandan, eserinde ortaya koyduğu durumlar, Freud'cülüğün açıklayamadığı patolojik bir kötü niyetin tanıklığını yapmaktadır. Örneğin, cinsel hayatın verdiği zevkten kaçan, evlilik hayatının soğuklaştırdığı kadınlardan sözeder. Onlar için söz konusu olan, yarı psikolojik bilgisizlik içine gömülmüş olan komplekslerden gizlenmek değil, fakat yaptıkları anda hatırlayamadıkları, nesnel olarak gözlenebilen davranışlardan gizlenmektir. Sonuç olarak, erkek, Steckel'e karısının nesnel zevk belirtileri gösterdiğini açıklar. Fakat sorguya çekilen kadın bunları şiddetle yadsımaya çalışır. Burada söz konusu olan kendini verememe (*distraction*) etkenliğidir. Aynı şekilde, Steckel'in meydana çıkardığı itiraflar bize gösterir ki, patolojik olarak soğuk kadınlar istemedikleri, korktukları zevkten daha önceden kaçarlardı: Örneğin, birçok kadın, cin-

sel ilişki anında düşüncelerini günlük ev işlerine çevirirler. Burada bilinçsizlikten kim söz edebilir? Bununla birlikte, soğuk kadın bilincini aldığı zevkten başka bir yöne çeviriyorsa da, bu, *cynique* ve kendiyle tam uyuşma halinde olan bir davranış değildir. Bu, kendi kendine soğuk olduğunu ispatlamak içindir. Burada bizi ilgilendiren bir kötü niyet fenomenidir. Çünkü, duyulan zevke katılmamak için harcanan çabalar, zevkin duyulduğunun hatırlanmasını, bu hatırlamayı yadsımak için içerir. Fakat artık psikanaliz alanından çıkmış bulunuyoruz. Böylece, bir yandan, psikanalizin psişik bütünlüğü bozmasının bilinçsiz olanla açıklanması, ilk bakışta psikanalizden çıkmış gibi görünen olayları açıklayamaz. Öte yandan, bu tip açıklamayı açıkça reddeden bir kötü niyet tutumu bütünlüğü vardır. Çünkü, bu tutumların özü, sadece bilincin yarı saydamlılığı da görünebilmeyi içerir. Bu durumda içinden çıkmak için o kadar uğraştığımız problem hâlâ dokunulmamış olarak duruyor.

KÖTÜ NİYETİN SONUÇLARI

Bu zor durumdan kurtulabilmemiz için, kötü niyetin sonuçlarını daha yakından incelemek ve bunların bir betimlemesini yapmak doğru olur. Bu betimleme kötü niyet şartlarının olasılığını daha açıklıkla saptamamızı sağlayabilir. Yani, çıkış sorumuza cevap olabilir: «İnsan, kendi varlığında ne olmalıdır ki, kötü niyetin varlığı olabilsin?»

Örneğin, ilk buluşmasına giden bir kadın, kendisiyle konuşan erkeğin kendine göre geliştirdiği niyetlerini gayet iyi bilir. Er veya geç bir karar almak zorunda olduğunu da bilir. Fakat bu ivediliği hissetmek istemez: Karşısındakinin davranışının ölçülü ve saygılı oluşuna yönelir. Bu davranışı «ilk yaklaşımları» gerçekleştirecek bir girişim olarak kavramaz. Yani, bu davranışın gösterdiği zaman-sal (*temporel*) gelişme olasılıklarını görmek istemez: Bu tutumu o anki haliyle sınırlandırır. Kendine söylenen şeylerin açık anlamından başka bir anlamı olduğunu anlamak istemez. Örneğin, kendisine «size öylesine hayranım ki» dediğinde o, bunun gizli olan

cinsel yönünü düşünmez. Nesnel nitelikler olarak gördüğü açık belirtileri, karşısındakinin davranış ve sözlerine atfeder. Masanın yuvarlak ya da kare olması, duvar kaplamasının mavi ya da gri olması gibi, karşısındaki erkek de ona içten ve saygılı olarak görünür. Dinlediği kişiye atfettiği nitelikler, zamanın akışında, yaşanan andaki kesin durumlarının yansımından başka bir şey olmayan *chosiste* bir süreklilik içinde dondurulmuşlardır. Bu, sözünü ettiğimiz kadının ne istediğinin farkında olmayışıdır: Uyardığı arzuya karşı kesinlikle duyarlıdır. Fakat açıkça belli edilen arzu onu aşağılar ve dehşete düşürür. Bununla beraber, sadece saygı olan bir saygı da çekici değildir. Onu tatmin etmek için, onun tüm olarak kişiliğine, özgürlüğüne yönelik ve özgürlüğünün hatırlanması olabilecek bir duygu gereklidir. Fakat aynı zamanda bu duygunun tam olarak arzu olması, yani bir nesne olarak vücuduna yönelik olması da gereklidir. Bu kez arzuyu olduğu gibi kavramayı reddeder. Ona bir ad bile vermez. Bu arzuyu saygıya, değere, hayranlığa doğru yükseldiği yüce şekillerde belirlediği ve bir coşkunluk, bir yoğunluk olarak yok olmadığı ölçüde kabullenir. Fakat, şimdi karşısındaki elini tutmaktadır. Karşısındakinin bu davranışı, açık bir gerektirecek durumu değiştirmeyi gerektirebilir: Elini bırakmak, flörtü onaylamak, başlatmaktır. Elini çekmek, buluşmanın çekiciliğini yapan bulanık ve kararsız armoniyi bozmak demek olur. O halde karar anını mümkün olduğu kadar geciktirmelidir. Daha sonra genellikle aynı şey olur: Kadın elini bırakır ama bıraktığını «farketmemiştir». Farketmemiştir, çünkü o anda tesadüfen çok düşüncelidir. Karşısındakini, en yüce kurgulara (*speculation*) doğru sürükler. Hayattan, kendi yaşamından söz eder. Kendi öz biçiminde gösterir kendini, yani bir bilinç, bir kişi olarak. Bu arada vücut ile ad ayrılığı tamamlanmıştır. Eli arkadaşının sıcağı eli arasında kımıldamadan durur. Ne reddeder, ne kabullenir.

Bu kadının kötü niyetli olduğunu söyleyeceğiz. Fakat, görürüz ki, devamlı kötü niyet içinde kalabilmek için değişik yöntemler kullanır. Karşısındakinin davranışlarını sadece oldukları şeye indirgeyerek sınırlamıştır. Yani, onları sadece «kendinde» oluşları ile sınırlamıştır. Fakat, arzusundan, olduğu gibi değil de, başka şekilde kavradığı ölçüde zevk almakta da bir sakınca görmez. Yani, bu arzudan aşkınlığı çıkardığı ölçüde zevk alır. Kendi vücudunu kesinlikle hissettiği halde — bundan rahatsız bile olur

belki — kendini vücudundan başka bir şeymiş gibi gerçekleştirir. Vücudunu, yukarıdan başına olaylar gelen edilgen nesne gibi seyreder. Vücudu, bütün olasılıkları kendi dışında olduğu için ne bu olaylara meydan verir, ne de onları engeller. Kötü niyetin bu değişik görünümlerinin nasıl bir bütünlüğü vardır? Bu bütünlük, çelişik kavramları meydana getirme sanatıdır. Yani, bu çelişik kavramlarda bir fikri ve bu fikrin yadsınmasını birleştirir. Böylece meydana gelen kavram, insan varlığının çift özelliğini kullanır. Yani, insanın basitlik (*facticité*) ve aşkınlık (*transcendance*) olması. İnsan gerçekliğinin bu iki görünümü geçerli bir düzenlemeye (*coordination*) elverişli olmalıdır. Fakat kötü niyet, bunları ne bir bileşim içinde düzenlemek, ne de bunları bir senteze götürmek ister. Onun için söz konusu olan, ayrılıklarını koruyarak kimliklerini doğrulamaktır. Basitliği bir aşkınlık ve aşkınlığı da bir basitlik olarak doğrulamak gereklidir. Mümkün olduğu kadar, birinin kavrandığı anda kendini birden öbürünün karşısında bulması gereklidir. Bir kötü niyet düşüncesi ile belirdikleri kabul edilen bazı ünlü cümleler bize kötü niyet formüllerinin orijinal tiplerini verir. Örneğin, Jacques Chardonne'un eserinin başlığını herkes bilir: «Aşk, aşktan çok daha fazla bir şeydir.» Burada aşkın basitliğinde bütünlüğünün nasıl yapıldığı görülür. Bir yandan aşk iki derinin birbirine dokunması, nefsin hazları, bencillik, Proust'vari bir kıskançlık, cinsiyetlerin bir savaşı vb. olarak gösterilirken, öte yandan, bir aşkınlık olarak — alevlerin ırmağı, sonsuzluk çağrısı, platonik bir kahraman, Lawrence'in dediği sağır kosmik sezgi vb. — gösteriliyor. Burada tüm metafiziğe ulaşmak için, psikolojik olanın, insan olgusu şartı ve varlığının ötesinde, basitlikten yola çıkılıyor. Aynı şekilde, kötü niyetin kişiliğini gösteren, Sarment'in bir piyesinden alınmış, «Kendim için fazla büyüğüm ben» sözleri ise tam tersine bizi asıl özümüzün dar sınırlarına hapsetmek için bizi önce tam bir aşkınlık içine sokuyor. «Eskiden ne idiyse yine o haline döndü» cümlesi de aynı yapıları gösteriyor. Görülüyor ki, bu değişik formüller kötü niyetin «görünümünden» başka bir şeye sahip değiller. Bir bilmece ile düşüncüyü sarsmak ve etkilemek için bu paradoksal şekilde tasarlanmışlardır. Fakat bizim için önemli olan sadece bu görünümdür. Burada önemli olan, bu formüllerin yeni ve sağlam yapıya olmayan kavramlardan yapılmış olmasıdır. Tam tersine, bu formüller olduğu gibi doğal olandan

aşkınlığa ve yer değiştirmeye sürekli bir kayış mümkün olabilsin diye sürekli bir dağılma içinde kalabilecek şekilde kurulmuşlardır. Sonuç olarak görülür ki, kötü niyetin bu yargılardan çıkarabileceği kural «ben olduğum gibi değilim» kavramını kurmayı amaçlar. Oysa, olduğum şey isem, örneğin, bana yapılan bu suçlamayı ciddi olarak düşünebilirim. Titizlikle kendimi sorguya çekebilirim. Hattâ bu suçlamanın gerçekliğini bile kabullenmek zorunda kalabilirim. Fakat, aşkınlıkla belirli olarak olduğum tüm şeylerden kaçabilirim. Hattâ suçlamanın doğruluğunu bile tartışmama gerek kalmaz. Tıpkı Suzanne'ın Figaro'ya dediği gibi: «Haklı olduğumu tanıtlamak, haksız olabileceğimi kabullenmektir. Hiç bir suçlamanın bana ulaşamayacağı bir yerdeyim. Çünkü gerçekten olduğum şey benim aşkınlığımdır. Eski paçavralarımı başkasına öğüt vermesini sevene terkedip, kaçır kurtulurum.» Kötü niyete gerekli olan anlam belirsizliği, eşyanın varlık şekli üzerinde kendi aşkınlığım oluşumun doğrulanmasından gelir. Böylece kendimi tüm suçlamalardan kurtulmuş duyabilirim. İşte bu anlamda yukarıda sözünü ettiğimiz kadın, aşağılaştırıcı olan arzuyu arılaştırır. Onu sadece salt bir aşkınlık olarak düşünür. Ona isim vermekten bile kaçınır. Oysa, «Kendim için fazla büyüğüm ben» ifadesi, bize aşkınlık bir basitliğe dönüşmüş olarak gösteren, zayıflık ve başarısızlıklarımızı örten bir özür sonsuzluğunun kaynağıdır. Sözünü ettiğimiz kadın, aşkınlığı, âşığın davranışları ile belirtilen değer ve saygının daha önceden aşkın bir plân üzerinde olduğu ölçüde tutar. Fakat daha ileri götürmeyerek bu aşkınlığı orada durdurur. Yaşanılan anın basitliği ile doldurur onu. Saygı, saygıdır sadece. Artık hiçbir şeye doğru yücelmeyen dondurulmuş bir aşmadır bu.

Fakat bu «aşkınlık - basitlik» kötü niyetin temel öğelerinden biri ise de, teki değildir. Kabaca, kendi varlığı başkasının varlığını tamamlayarak içeren diye açıkladığımız iki yüzlülüğü de bunlardan biridir. Herhangi bir davranışım üzerine benim ve başkasının olan iki bakışı birlikte aynı yöne yöneltmek benim için her zaman mümkündür. Belirli olarak, bu davranış her iki taraf için de aynı kuruluşu göstermeyecektir. Fakat, biraz ilerde göreceğimiz gibi, kendim için kendi gerçeğimi kendim olarak ve başkası benden sadece biçimi bozulmuş bir görüntü elde etmiş olarak, varlığımın bu iki yönü arasında bir görünüş ayrılığı yoktur. Varlığımın kendim için ve başkası için varolmasının eşit özsaygısı, devamlı

olarak bozucu bir bileşime, «kendisi için»den «başkası için»e ve «başkası için»den «kendisi için»e doğru sürekli bir kaçış oyununa yol açar. Evrendeki varlığının görevlerinden, yani, bu evrenin ötesinde kendi öz olasılıklarına doğru yansıyarak bu evreni yapan varlıktan kurtulmak için, yukarıdaki genç kadının evrenin ortasındaki varlığımızdan, yani öbür nesneler arasındaki durgun varlığımızdan yararlandığını gördük. Ne isem o olduğumu (yaşantısının bir evresinde duran ve sonraki değişiklikleri göz önünde bulundurmaya reddeden kimse) ve ne isem o olmadığımı (suçlama ve öfke karşısında tüm olarak geçmişinden sıyrılan, özgürlüğünde ve yeniden yaratılışında ısrar eden kimse) aynı anda doğrulayan üç zamansal ekstazın anlam belirsizliği üzerine oynayan karmaşık sentezleri belirtelim. Tıpkı fizikçilerin hesaplarında olan hayali rakamlar gibi, akıl yürütmede sadece bir geçiş rolü olan bütün bu kavramlarda aynı yapıyı görürüz. Burada söz konusu olan, insan gerçekliğini olmadığı şey olan ve olduğu şey olmayan bir varlık gibi kurmaktır. Fakat, bu dağılma kavramlarının sahte bir varoluş görünümüne ulaşabilmeleri, bir an için bilinci andırmaları için belirli olarak bir azalma süreci içinde olmaları mı gerekli?

Bu açıdan, içtenlik düşüncesinin incelenmesi ve kötü niyet antitezi çok yararlı olacaktır. Sonuçta içtenlik bir gereklilik olarak ortaya çıkar. Bir durum değildir. O halde bu durumda ulaşılabilecek ideal nedir? İnsanın kendi için ne ise o olması (olduğu şey olması), sadece ve tüm olarak olduğu şey olması gerekir. Fakat bu, belirli olarak «kendisi için»in tanımı ya da kimlik ilkesi değildir. Nesnelerin varlığını ideal olarak koymak, bu varlığın insan gerçekliğine ait olmadığını ve kimlik ilkesinin her yerde geçer evrensel bir aksiyom olmaktan uzak, basit bir bölgesel evrenselliği olan bileşik bir ilke olduğunu kabul etmek olur. Böylece, kötü niyet kavramlarının bizi bir an olsun yanıltabilmeleri için, «saf kalpler»in (Gide, Kessel) açık yürekliliğin insan gerçekliğinde ideal olarak değerlendirilmesi için, kimlik ilkesini insan gerçekliğinin kurucu bir ilkesini göstermemesi, insan gerçekliğinin mutlaka ne ise o olması, ne değilse o olması gerekir. Bu ne demektir?

Eğer insan ne ise oysa (olduğu şey ise), kötü niyet asla mümkün olamaz ve açık yüreklilik onun varlığı olabilme ideali olmaktan çıkar. Fakat varlık bilinci olduğuna göre, insan nasıl ise o olabilir mi, ve insan ne ise o mudur? Eğer açıkyüreklilik ya da içten-

lik evrensel bir değerse, «insan olduğu gibi olmalı» sözü, varlıkla-
rıyla olduğum şeyi açıkladığım kavramlar ve yargılar için sadece
düzenleyici bir ilke olmakla kalmaz. Sadece bir bilme ideali de-
ğil; bir varlık ideali ortaya koyar. Yetkin bir varlık tipi örneği
olarak salt bir varlık eksiksizliği öne sürer. Bu anlamda insanı ne
ise o yapmak gerekir. Fakat, eğer sürekli ne isek o olmak zorun-
luğunda isek, o halde neyiz? Örneğin, bir garsonu düşünelim. Ha-
reketleri çabuk ve güçlüdür. Biraz fazla çabuk ve kesin olarak
müşterilere doğru gelip gider. Biraz aşırı bir saygı ile eğilir. Müş-
terilerin isteklerini dinlerken gözleri ve sesi aşırı bir özeni ile dolu
bir ilgi gösterir. Geri dönerken eğilmez, bir sertlikle yürümeye ça-
lır. Tepsiyi ip cambazlarının ataklığı ile sürekli, kararsız ve us-
taca dengede tutarak kolundan eline geçirir. Tüm bu davranışları
bize bir oyun gibi gelir. Sanki birbirine kumanda eden mekaniz-
malar gibi hareketlerini birbirine bağlamaya çalışır. Mimikleri ve
sesi bile mekanizmaya benzer. Nesnelerinin insafsız çabukluğunu
ve çevikliğini taklit ederek eğlenir, oyun oynar. Fakat oynadığı ne-
dir? Açıklanması için onu uzun zaman gözlemeye gerek yoktur.
Garson olmak oyununu oynamaktadır. Burada bizi şaşırtabilecek
hiçbir şey yoktur. Bu oyun bir çeşit araştırma ve yerini belli et-
medir. Çocuk, keşfetmek ve *inventaire*'ini hazırlamak için vücudu
ile oynar. Garson da gerçekleştirmek için kendi durumu ile oynar.
Bu yükümlülük tüm satıcıların yükümlülüğünden farklı bir şey
değildir: Onların durumları da törenler gibidir. Zaten halk da on-
lardan durumlarını bir tören gibi gerçekleştirmelerini ister. Bir
bakkal oyunu, bir terzi oyunu ve bir genel satış tahmincisi oyunu
vardır. Ve bu oyunlar müşterilerine gerçekten bir bakkal, bir terzi
olduklarını göstermeye çalışırlar. Örneğin, düş kuran bir bakkal
alıcı için rahatsız edicidir. Çünkü tam anlamıyla bir bakkal de-
ğildir. Nezaket, onun bakkallık ödevi içinde olmasını gerektirir.
Çünkü saptanması gereken duruma o anki neden değil, o anki ku-
rallar karar verdiği için tıpkı hazır ol durumunda, dosdoğru bir
bakışla bakan ama aslında görmeyen bir asker gibi. İşte insanı
olduğu şeyin içine hapsetmek için alınan tedbirler. (Sanki duru-
mumuzu engelleyemeyeceğimiz, aşamayacağımız devamlı bir korku
içinde yaşıyoruz gibi.) Bu mürekkep hokkasının mürekkep hok-
kası olması ya da bardağın bardak olması gibi, garson araçsız
olarak garson olmuş değildir. Aksine durumu üzerinde kavramlar

ve düşüncesel yargılar düzenleyebilir. Durumunun ne demek olduğunu gayet iyi bilir: Sabah 5'te kalkmak, açılıştan önce yeri süpürmek, kahve ocağını hazırlamak yükümlülüğüdür bu. Sahip olduğu haklarını da bilir: Sendika, bahşiş hakkı vb. Fakat tüm bu yargılar ve kavramlar aşkın olana dönüşür. Söz konusu olan soyut olasılıklar, haklar ve bir hukuk öznesine verilen görevlerdir.

Aslında olmadığım, fakat olmak zorunda kaldığım da özellikle bu öznedir. Aslında bu, ne bu özne, ne de bir başkası olmak istemediğim demek değildir. Fakat onun varlığıyla benimkinin arasında ortak bir ölçü yoktur. O sadece öbürleri ve kendim için bir gösteriştir. Bu da sadece onu gösterirken oyun demektir. Fakat eğer, ben belirli olarak, bu özne olarak görünüyorsam da, o değilim. Tıpkı bir hiç ile nesnenin öznenin ayrılması gibi ben de ondan ayrılırım. Bu hiç beni ondan ayırır, o değilim. Sadece 'o' imişim gibi davranırım. Yani, o olduğumu düşünürüm. Hattâ ondan etkilenirim. Garsonluk görevlerimi boşuna yaparım. Hiç bir etkisi olmayan bir şekilde garson olurum. Tıpkı aktörün Hamlet olması gibi, mekanik olarak durumumun tipik hareketlerini yaparım. Bir «analogon»¹ olarak alınan bu hareketler arasından kendimi hayalî bir garson olarak görürüm. Devlet haklarıma ve görevlerime değerini ve ivediliğini vermek yetkim yokmuş gibi, her sabah 5'de kalkmak ya da kalkmamak benim özgür seçimime bağlı değilmiş gibi, gerçekleştirmeye çalıştığım şey, garsonun «kendisi için olan varlığı»dır. Bu sebepten, bu rolü var oluşa dayandırmışım gibi, onu her yandan açmam, kendimi durumum ötesi olarak kurmam. Yine de bir anlamda kuşkusuz garsonumdur. Yoksa, adım gazeteci veya diplomat olurdu. Fakat garson oluşum — kendi için varlık — biçiminde değildir. Garson oluşum, olmadığım şey oluşum biçimindedir. Burada söz konusu olan sadece toplumsal koşullar değildir. Ben hiç bir zaman davranışlarımın ve tutumlarımın hiçbirini değilim. Güzel konuşan biri konuşma rolü oynar. Çünkü, aslında konuşkan bir varlık değildir. Dikkatli «olmak» isteyen dikkatli öğrenci kulaklarını iyice açarak, gözlerini dikkatle öğretmenine çevirmiştir. Fakat bir noktada dikkatli olma rolünü oynamaktan tükenir. Artık hiç dinleyemeyecek bir hale gelir. Sürekli bir şekilde o, davranışlarına ve bedenine yabancıdır, onlardan ayrılır. «Bu kib-

(1) *L'Imaginaire*, 1939, sonuç bölümü.

rit kutusu masanın üzerindedir» dediğimiz anlamda ne burada «olduğumu», ne de burada «olmadığımı» söyleyebilirim. Bunu söylemek, «evren içindeki varlığım» ile «evren ortasındaki bir varlığı» birbirine karıştırmaktır. Ne ayakta-yım, ne de oturmakta-yım. Aksini söylemek, bedenimi yapılarından biri olduğu kişisel mizaç bütünü ile karıştırmak olurdu. Her yandan, var olduğum halde bu varlıktan kaçırım. Fakat, işte sadece beni ilgilendiren bir varlık biçimi: üzgünüm. Bizzat bu üzüntü oluşum, — ne isem o oluşum — biçimi üzerinde değil midir? Bu üzüntü, davranışlarımın toplamını canlandıran ve toplayan, istenilerek yapılmış bir bütünlük değil midir? Evrene yönelttiğim bu donuk bakışın, bu kamburlaşmış omuzların, bu eğdiğim başın, tüm bedenimin cansızlığının anlamıdır bu üzüntü. Fakat bu tutumlardan her birini yönettiğim anda bile bu üzüntüyü yönetemeyeceğimi bilmiyor muyum? Örneğin, birden birisi gelse başımı kaldırır, tekrar eski canlı halimi alırım. Öyleyse, ziyaretçinin gitmesinden sonra üzüntümden geriye ne kalmıştır? Bu durum da bizzat bu üzüntünün bir sonucudur. İvedi² bir duruma karşı büyümlü bir yardım olarak üzüntüden bizzat etkilenen bilinç değil midir bu? Bu durumda bile üzüntülü olmak, öyleymiş gibi davranmak değildir. Olabilir denilecektir. Fakat üzüntünün varlığı gibi görünmek her şeye rağmen bu üzüntüyü kabullenmek değil midir? Bütün bunlardan sonra, onu nereden aldığının önemi azdır. Asıl olan, bu yüzden üzüntüden etkilenen bilincin üzüntülü olmasıdır. Fakat bu, bilincin yapısının yanlış anlaşılmasıdır. Üzüntülü varlık, bu kitabı arkadaşşıma verişim gibi kendi kendime verdiğim bir varlık değildir. Eğer üzgünmüş gibi yapıyorsam, üzüntümün bir ucundan öbürüne kadar üzgünmüş gibi olmalıyım. Başlangıç şokundan sonra, hareketini sürdüren durgun bir beden gibi, kazanılmış bir hızdan yararlanmadan ve yeniden yaratmaksızın üzüntümü ne savuşturabilirim, ne de onu taşıyabilirim. Bilinçte hiç bir durağanlık yoktur. Eğer üzgünmüşüm gibi yapıyorsam, bu üzgün değilim demektir. Üzüntünün varlığı, üzüntülüymüş gibi yaptığım davranış ile ve bu davranış içinde aklımdan çıkar. Üzüntümün «kendisi için varlığı» sürekli olarak üzgün olma bilincime gelir. Fakat, bu varlık gerçekleştiremeyeceğim bir değer, üzüntümün düzenleyici bir anlamı gibidir. Yoksa

(2) *Esquisse d'une théorie des émotions*, Hermann Paul.

onun kurucu niteliği gibi değildir. Bilincindeymiş gibi görüldüğü durum ya da nesne ne olursa olsun, en azından bilinç vardır denektir. Fakat üzgün olma bilincimi üzüntüden nasıl ayırabilirim? Hepsi bir değil midir? Eğer üzerine yargı getirilebilen varlık bütünlüğümün öznesi olarak sayılırsa, bir bakıma bilincimin «olduğu» doğrudur. Fakat Husserl'in gayet iyi gördüğü gibi, bilincimin esasında, bir yokluk gibi başkasına ait olduğunu belirtmek gerekir. Bilincim, tüm davranışlarımın ve tutumlarımın anlamı olarak daima vardır. Sürekli bir soru olarak başkasının sezgisine veya sürekli bir özgürlük olarak başkasının sezgisine kendini vererek hiç bir zaman mevcut değildir. Örneğin, Pierre bana bakmakta. Kuşkusuz bana baktığını biliyorum. Gözleri — evrenin nesneleri — benim üzerimdedir. Evrenin nesnesi: işte gösterebileceğim nesnel olay. Bu olay vardır. Fakat aynı zamanda bu evrenin bir olayıdır da. Bu bakışın anlamı yoktur ve beni sıkan da budur: gülümsemeler, vaatler, tehditler vb. ne yaparsam yapayım, hiç bir şey ele geçirmeye çalıştığım özgür yargıyı onaylamayı kurtarmayı sağlayamaz. Bu bakışın hep ötesinde olduğumu biliyorum. Onu, nesnelere karşı koruduğu yapıcı niteliği olmayan davranışlarımda bile duyarım. Bu bakışı başkasına bağladığım ölçüde, bu davranışlar benim için, basit görünüşlerden başka bir şey değildir. Ve kendisini canlandıracak olan tüm çabalarımın ötesinde olan bir anlayış tarafından sevimli ya da sevimsiz, içten ya da yapmacıklı olarak kurulmayı beklerler. Bu anlayış ancak, davranışlarıma gücünü verdiği ölçüde onlar tarafından canlandırılır. Ve bu anlayış aşkın olanla, bizzat kendi arasındaki aracıdır. Böylece, başkasının bilincinin kendi-için olan varlığının nesnel olayı, özgürlük ve olumsuzluk içinde yok olmak için kendini gösterir. Başkasının bilinci, «şimdi»nin ve «burada»nın kendi-için varlığı olmadığı için mevcut değildir.

Başkasının bilinci olmadığı şeydir. Zaten kendi bilincim, başkasının bilinci gibi bana varlığı içinde görünmez. Bu bilinç vardır. Çünkü varlığı, varlık bilinci olduğu zaman var olur. Fakat bu gösterir ki, varlığı ayakta tutan, destekleyen eylemdir. Bilinç bizzat kendi varlığı olmak zorundadır. Varlık tarafından desteklenmez, aksine varlığı özneliğin içinde destekleyen odur. Bu da bir kez daha gösterir ki, bilinç varlıkla çevrilidir ama kendisi varlık değildir. Yani, bilinç, ne ise o değildir.

Öyleyse bu şartlarda, yerine getirilmesi olanaksız bir ödev değilse ve anlamı bile bilincimin yapısı ile çelişkide ise, içtenlik ideali ne demektir? İçten olmak, ne isek o olmaktır deriz. Bu da aslında olduğum gibi değilim demektir. Fakat, tabii burada Kant'ın «yapmalısın, o halde yapabilirsin» ifadesi üstü kapalı geçmektedir. İçten «olabilmek» elimdedir. Görevim ve içtenlik gayretim bunu gerektirir. Böyle olunca da «olduğu şey olmamak»ın asıl yapısı, kendi içinde olmayı ya da «olduğu şey olmayı» önceden imkânsızlaştırır. Ve bu imkânsızlık bilince örtülü (gizli) değildir. Tersine, bilincin örtüsüdür. Sürekli olarak duyduğumuz sıkıntılı durumdur. Kendimizi tanıyamama, kendimizi ne isek o olarak kuramama yeteneksizliğimizdir hattâ. Yine bu imkânsızlık, kendimizi iç deney üzerine kurulmuş ya da ampirik ya da a priori olarak öncüllerden doğru çıkarılmış bir varlık olarak gösterir göstermez, bu durumla bile bu varlığı aşmamızı ister. Ama bir başka varlığa doğru değil; boşluğa, hiçliğe doğru. O halde bu içtenlik bize aynı zamanda imkânsız olarak görünürse, başkasını içten olmamasından dolayı nasıl kınayabilir ve kendi içtenliğimizden nasıl sevinç duyabiliriz? İçtenlik çabası özü gereği başarısızlığa bağlıken, bildirdiğimiz bu çabanın boşluğunun yargılayıcı içeriğine sahipken, bilincin incelenmesinde, itiraflarımızda ve konuşmalarımızda nasıl bir içtenlik çabasına girişebiliriz. Sonuç olarak benim için söz konusu olan, kendimi yargılarken yalansız dolansız olmaya karar vermek için kesinlikle ne olduğumu kararlaştırmak ve beni değiştirebilecek yollar aramaktan vazgeçmektir. Fakat benim için söz konusu olan kendimi bir nesne gibi kurmam değilse, bu ne demek olur? Beni şu ya da bu davranışı yapmaya iten neden ve hareket ettirici güçlerin toplamını belirtecek miyim? Fakat bu, bilinçli davranışlarımın akışını psişik durumların bir sonucu gibi kuran bir nedensel determinizmi istemek değil midir? Utanç içinde kabul etmek için kendimde «eğilim»ler mi keşfedeceğim? Fakat bu, bu eğilimlerin kendi işbirliğimle gerçekleştiklerini, doğadan gelen güçler olmadıklarını ve etkileyciliklerini değerleri üzerine sürekli bir karar aracılığı ile verdiğimi bile bile unutmak olur. Kendi yapım ve karakterim üzerine bir yargı getirecek miyim? Aslında bu, o anda bile kendimi gizlemem değil midir? Bütün bildiğim şey böylece tanım ile şimdiki halimin ulaşamadığı bir geçmiş yargıladığımdır. Bunun kanıtlanması şudur: İçtenlikle, aslında ne idiyse o

olduğunu ileri süren aynı adam, başkasının öfkesinden hoşnutsuzluk duyar ve artık ne idiye o olamayacağını doğrularak bu öfkeyi yumuşatmaya çalışır. Mahkemelerin ve cezaların, yeni özgürlüğünde, artık ne olduğunun suçlusu olmayan adama saldırmaları üzücü ve şaşırtıcıdır. Fakat aynı zamanda bu adamdan bu suçlu olduğunu kabul etmesi istenir. O halde içtenlik belirli olarak bir kötü niyet fenomeni değil de, nedir. Sonuç olarak kötü niyette söz konusu olanın, insan gerçekliğini ne ise o olan ve ne ise o olmayan bir varlık olarak kurmak olduğunu göstermiştik.

Örneğin, homoseksüel birisi sık sık dayanılmaz bir suçluluk duygusuna kapılır ve tüm varlığı bu duyguya göre belirlenir. Bu kendiliğinden, kötü niyetle yorumlanır. Ve sonuç olarak bu adam sık sık, homoseksüel eğilimini bilerek, tek tek her suçu kabullenerek bütün gücü ile bir «homoseksüel» olarak nitelendirilmeyi reddeder. Onun durumu her zaman özel, kendine özgü bir durumdur. Raslantıyla, oyunla ya da şanssızlıkla böyle olmuştur. Bunlar geçmiş hatalardır ve kadınların tatmin edemeyecekleri bir güzellik kavramı ile açıklanırlar. Bunları kökleşmiş bir eğilimin görünümülerinden çok, tedirgin bir arayışın sonuçları olarak görmek gerekir. İşte, hemen hemen gülünç bir duruma gelen kötü niyetli bir insan. Kendine yüklenen tüm suçları kabullendiği halde, bunlardan zorunlu olan sonucu çıkarmayı reddeder. En ciddi eleştiricisi olan dostu da bu iki yüzlülüğe sinirlenir: O, sadece bir şey ister: Suçlu suçlu olduğunu kabullensin ve alçakgönüllülükle ya da zorunlulukla, yalansız dolansız «ben bir homoseksüelim» diye açıklasın. O zaman eleştirici bağışlayıcı olabilir. Şimdi soruyoruz: Kötü niyetli olan kimdir? Homoseksüel ya da içtenlik şampiyonu. Homoseksüel hatalarını bilir. Ama hatalarının çizeceği alinyazısının ezici korkusuna karşı tüm gücü ile karşı koyar. Kendini bir nesne gibi değerlendirilmeye bırakmak istemez. Onda güçlü ve anlaşılmaz olarak, bu masanın masa olması ya da kızıl saçlı bu adamın kızıl saçlı olması gibi, bir homoseksüelin homoseksüel olmadığı kavramı vardır. Hatasını bildiği ve ortaya koyduğu zaman, bu hatadan kaçabilirmiş gibi gelir ona. Hattâ, psikik süre onu her hatadan temize çıkaracak, ona belirlenmemiş bir gelecek kuracak ve onu yeniden yaratacakmış gibi gelir ona. Haksız mıdır? İnsan gerçekliğinin bu değiştirilemeyen ve özel karakterini bizzat kendi aracılığı ile bilir. O halde tutumu, gerçekliğin yadsınamaz bir kav-

rayışını kapsar.

Fakat aynı zamanda, yaşamak için bu sürekli kaçışa ve yeniden doğuşa ihtiyaç vardır. Çoğunluğun yargısından kaçmak için sürekli olarak uzak olması gerekir. Aynı şekilde «olmak» sözcüğü üzerinde oynar. Eğer «ben homoseksüel değilim» cümlesini «ben ne isem o değilim» anlamında kullanıyorsa haklıdır. Yani, «bir dizi davranışın homoseksüel davranışlar olarak tanımlandığı ve ben de bu davranışları yaptığım ölçüde bir homoseksüelim. İnsan gerçekliğinin davranışlar aracılığı ile tanımlamadan kaçtığı ölçüde ise bir homoseksüel değilim» şeklinde açıklama yapıyorsa. Fakat o sinsice, «olmak» sözcüğünün bir başka anlamına kayar. «Olmama»yı «kendinde olmama» anlamına alır. «Homoseksüel olmamayı» bu masanın bir mürekkep şişesi «olmaması» anlamında açıklar. Bu durumda kötü niyetlidir.

Fakat, içtenlik şampiyonu insan gerçekliğinin aşkınlığını bilmez değildir. Gerekince, onu kendi yararına, üzerine almayı bilir. Hattâ var olan titizliği için ortaya çıkarır ve kullanır. İçtenlik ve özgürlük adına, homoseksüelin kendi kendine dönmesini ve kendini homoseksüel olarak kabullenmesini ister. Böylece de bu itirafın, hoşgörülülüğünü sağlayacağına inanılmasına izin vermiş olmaz mı? Eğer homoseksüel olduğunu kabul edecek olan kimse, homoseksüel olduğunu kabul etmiş olan kimsenin aynısı değilse, iyi niyet ve özgürlük bölgesine gizlice kaçacaksa, bu ne demektir? Ondan artık ne ise o olmaması için, ne ise o olmasını ister. Bu cümlenin asıl anlamı şudur: «İtiraf edilmiş suç yarı yarıya bağışlanmıştır.» Kendisine bir nesne gibi davranmamak için kendisini bir nesne olarak kurması istenir. Bu çelişki içtenlik gerekliliğinin kurasudur. Sonuç olarak, «homoseksüel işte, ne olacak» cümlesinde, benim için güven verici, başkası için küçük düşürücü olanı görmez ve başkasının davranışlarını kesinlikle özünden ileri gelen sonuçlar olarak kurma amacındadır. Yine de eleştiricinin kurbanından istediği, kendini bir nesne olarak kurması ve ortaçağ efendisinin kölesine yaptığı gibi, ona geri versin diye, ekilecek bir tarla gibi özgürlüğü ödünç vermesidir. Yargıladığını iddia ettiği halde kendine güven vermek istediği ve kendini özgürlük olarak kurma özgürlüğüne gerek duyduğu ölçüde, eleştirici kötü niyetlidir. Burada söz konusu olan Hegel'in «köle ve efendi ilişkisi» diye adlandırdığı, bilinçlerin ölüm savaşının bir oluntusudur (*episode*).

Bir bilince başvuru olarak, kendi bilincinin yapısı adına ondan, bu yıkılışla yeniden doğacağı ümidi verilerek, bilinçli olarak kökten yıkılması istenir. Olabilir denecektir. Fakat kişimiz, içtenliği kötüye kullanarak başkasına karşı bir silâh yapar. İçtenliği «Mit-Sein»in ilişkilerinde değil, arı olduğu yerde, kendi kendi ile yüz yüze olunan ilişkilerde aramak gerekir. Nesnel içtenliğin aynı şekilde kurulduğunu kim kabul etmez? İçten insanın, bizzat içtenlik davranışı ile, bu nesne durumundan kurtulmak için belirli olarak bir nesne gibi kurulduğunu kim kabul etmez? Kötü olduğunu itiraf eden bir kimse tedirgin edici «kötülük yapma özgürlüğünü», kötünün cansız karakteri ile değiştirmiştir: kötüdür. Kendi kendine katılmıştır. Ne ise odur. Ama aynı şekilde, olduğu bu şeyden sıyrılıp kurtulur. Çünkü onu seyreden kendisidir. Onu bakışı altında tutmak veya özel davranışların sonsuzluğunda yokolmaya bırakmak kendisine bağlıdır. Bu kimse, içtenliğinden bir değer çıkarır. Kötüdür ama kötülüğünün ötesinde olduğu için, değerli adam kötü değildir. Bir determinizm plânı üzerinde değilse, kötülük bir hiç olduğu için yumuşatılabilir. Ve kötülüğümü itiraf ederek ona karşı özgürlüğümü koyarım. Geleceğim dokunulmamıştır, her şey bana açıktır. Böylece içtenliğin asıl yapısı kötü niyetin yapısından farklı değildir. Çünkü, içten olan insan, olduğu şey olmamak için, olduğu şey olarak kendini kurar. Bu, herkesce bilinen, içten davranışa davranışa, insanın kötü niyetli olabileceği gerçeğini açıklar. Valéry, Stendhal'in bu durumda olduğunu söyler. İnsanın sürekli kendi kendisine katılması çabası olarak sürekli ve tüm içtenlik doğal olarak, insanın kendi kendinden ayrılması için sarfedilen sürekli çabadır. Aracılığı ile insanın kendi kendisinin nesnesi olduğu davranışla bile insan, kendinden ayrılır. Ne olduğunun sürekli envanterini çıkarmak, sürekli olarak kendi kendini yadsımak, salt ve özgür bir bakıştan başka bir şey olunmayan bir yere sığınmaktır. Kötü niyet bir kaçıştır ve amacı kendini uzakta tutmaktır diyorduk. Şimdi görüyoruz ki, içtenliği tanımlamak için de aynı temaları kullanıyoruz. Bu ne demektir?

Sonuç olarak, kötü niyetin ve içtenliğin amacı birbirinden o kadar farklı değildir. Tabii, geçmişe dayanan ve burada bizi ilgilendirmeyen bir içtenlik vardır. Eğer geçmişte şöyle bir niyetim olduğunu itiraf edersem, içten davranmış olurum. Bu içtenlik mümkünse, bu, insan varlığının geçmişteki başarısızlığında — ken-

di için varlık — olarak kurulmasındandır. Fakat burada bizi ilgilendiren içtenlik şimdiki zamanın içkinliği içinde kendi kendini amaçlayan bir içtenliktir. Amacı nedir? Varlığımla tamamen uyuşabilmem için ne olduğunu itiraf etmem ve — kendi içinde — biçiminde olmamdır. Postulası da, aslında «kendi içinde» biçiminde oluşum, olmak zorunda olduğumu oluşumdur. Böylece içtenliğin temelinde durmak bilmeyen bir ayna ve yansıma oyunu bulunur. Ne ise o olan varlıktan ne ise o olmayan varlığa ve tersi olarak, ne ise o olmayan varlıktan ne ise o olan varlığa doğru bir geçiştir bu. Kötü niyetin amacı nedir? «Ne ise o olmama» biçiminde ne isem o olmam veya «ne ise o olma» biçiminde ne isem o olmamamdır. Burada ayna oyununu görüyoruz. Sonuç olarak bir içtenlik niyetinin var olabilmesi için temel olarak aynı zamanda ne isem o olmam ve ne isem o olmamam gerekir. İçtenlik, bana özel bir varoluş şekli ve niteliği vermez. Nitelik konusunda beni bir varoluş biçiminden öbürüne geçirmeyi amaçlar. İçtenliğin ideali olan bu ikinci varoluş biçimine ulaşmak bana yasaklanmıştır. Ona ulaşmaya çalıştığım anda bile ona ulaşamayacağımın anlaşılabilir ve yargılayıcı kavrayışına sahibim. Fakat bir kötü niyet tasarlayabilmek için, varlığımın içinde, varlığımdan gizlenmem gerekir. Eğer mürekkep şişesinin mürekkep şişesi olduğu tarzda üzgün veya korkaksam, kötü niyet olasılığı tasarlanmamıştır bile. Çünkü bu durumda varlığımdan gizlenemediğim gibi, gizlenebileceğimi düşünmemişimdir bile. Fakat eğer kötü niyet basit bir taslak sıfatıyla mümkünse, söz konusu benim varlığım ise, olmak ile olmamak arasında çok kesin bir fark olmamasındandır. İçtenlik doğal olarak amacı olmadığının bilincinde olduğu için kötü niyet mümkün değildir. Korkak «olduğum» halde ve bu «korkak varlık» varolduğu anda bile tartışma konusu ise, kendimi — korkak değilmişim — gibi kavrayamam. Eğer bu varlığım kendisi bir problem ise, onu ele geçirmeye çalıştığım anda bile her yandan benden kaçır ve hiçleşir. Kötü niyet çabası deneyebilmemin şartı bir anlamda, olmak istemediğim bu korkak olmamamdır. Fakat eğer — olmadığımı şey olmama — biçiminde korkak olmasaydım, korkak olmadığımı açıklayarak iyi niyetli olurdum. Böylece, olmadığım bu kavranamaz ve yavaş yavaş kaybolan korkağı öte yandan herhangi bir biçimde olmam gerekir. Buradan «biraz» korkak olmak — birazın anlattığı şey, bir ölçüde korkak, bir ölçüde korkak değil demek-

tir — gerektiği anlaşılmamalıdır. Tamamen korkak olmalıyım ve tüm açılardan aynı zamanda hem korkak olmalı, hem de olmamalıyım. Böylece, bu durumda kötü niyet, ne isem o olmamamı gerektirir. Yani, insan gerçekliğinin varlığı biçiminde, varlık ile varlık olmayanı ayıran tartılabilen bir fark olmamasını gerektirir. Fakat kötü niyet sadece, sahip olduğum nitelikleri reddetmekle, kendisi olduğum varlığı görmemekle sınırlandırılmamıştır. Aynı zamanda beni olmadığım bir şey gibi kurmaya da çalışır. Olumlu bir şekilde cesur olmadığım halde beni cesur olarak kavrar. Fakat ben ne değilsem o isem, yani, bende, varlık olmayan, varlık olma sıfatı ile bir varlığa sahip değilse, bu mümkün değildir. Kuşkusuz eğer kötü niyet, kötü bir niyet değilse cesur olmamam gerekecektir. Fakat kötü niyet çabamın, kendi varlığımın alelâdeliğinde bile ne isem o olmadığımın ontolojik kavrayışına sahip olması yeterli değildir. Aynı zamanda «üzgün olan varlık» ile — «ne isem o olmamam» biçimi üzerinde olduğumda — «üzgün olmayan varlık» arasında önemli bir farkın da olmaması gerekir. Bundan başka, özellikle, bizzat olumsuzluğun sürekli bir hiçleşmenin nesnesi olması gerekir. «Olmamak»ın anlamının bile sürekli olarak insan gerçekliğinde tartışma konusu olması gerekir. Mürekkep şişesinin masa olmaması şeklinde cesur olmasaydım, korkaklığım içinde yapayalnız, ona zincirle vurulmuş olsaydım, bu korkaklığı karşıtı ile ilişkiye sokamasaydım, kendimi korkak olarak belirleyemeseydim, yani kendime cesareti yadsıyamasaydım, korkaklığımı ortaya serdiğim anda bile ondan kurtulamasaydım, korkak varlığım ile olduğu kadar, cesur olmayan varlığım ile da tam uyuma halinde olabilmem mümkün olsaydı, tüm kötü niyet tasarıları bana yasaklanmış olurdu. Böylece kötü niyetin mümkün olabilmesi için, içtenliğin de kötü niyet olması gerekir. Kötü niyet olasılığının şartı, kendi araçsız varlığında ve öndüşüncesel cogito'nun altyapısında insan gerçekliğinin ne ise o olmaması ve ne değilse o olmasıdır.

Çeviren : Merih AKAL